

مدیریت ریسک خشکسالی و اثرات آن بر بهبود اقتصادی کشاورزان روستایی؛ مطالعه موردی: شهرستان بناب

فضل اله اسمعیلی^۱، مهدی خداداد^۲

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور تهران

esmaeili@pnu.ac.ir

۲- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه گلستان

khodadadmehdi91@yahoo.com

چکیده

اقتصاد روستایی آتکای قابل توجهی به فعالیت‌های کشاورزی دارد، بنابراین شعاع تأثیر پدیده خشکسالی در مناطق روستایی، بیش از نقاط دیگر بوده و پیامدهای خشکسالی در این مناطق بیشتر از مناطق شهری است؛ چراکه یکی از منابع اصلی تأمین غذای خانوارهای روستایی، روش خود مصرفی تولیدات زراعی، باغی و دامی است. اثرات اقتصادی خشکسالی‌های اخیر هم در کشورهای در حال توسعه و هم در کشورهای توسعه یافته، نشانگر آسیب‌پذیری جوامع در برابر خشکسالی می‌باشد که مهم‌ترین تأثیر آن می‌تواند در نواحی روستایی و وضعیت اقتصادی کشاورزان روستایی باشد. در این بین مدیریت ریسک می‌تواند باعث کاهش آسیب‌های ناشی از این پدیده طبیعی در مناطق روستایی باشد. بنابراین هدف از پژوهش حاضر بررسی اثرات مدیریت ریسک خشکسالی بر بهبود اقتصادی کشاورزان روستایی شهرستان بناب می‌باشد، که بدین منظور از روش توصیفی - تحلیلی و پیمایش میدانی استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه در پژوهش حاضر تمام روستاهای شهرستان بناب می‌باشد که با استفاده از روش کوکران تعداد ۳۴۴ نفر انتخاب و پرسشنامه به صورت تصادفی ساده بین آنها توزیع شده است. نتایج به دست آمده از تحلیل نرم افزار SPSS و آزمون کای اسکور نشان‌دهنده اجرای برخی از زمینه‌های مدیریت ریسک خشکسالی نظیر آبیاری فنی (آبیاری تحت فشار، قطره‌ای و ...) و استفاده از گونه‌های مقاوم در مقابل خشکسالی با ضریب معناداری ۰.۱٪ می‌باشد. همچنین اجرای مدیریت ریسک خشکسالی در محدوده مورد مطالعه توانسته است باعث بهبود وضعیت اقتصادی کشاورزان در برخی زمینه‌ها نظیر تنوع بخشی به محصولات روستا، حفظ مراتع روستا، پایداری اقتصاد کشاورزی و کاهش فقر در اقشار آسیب پذیر روستایی شود.

واژگان کلیدی: مدیریت ریسک، خشکسالی، اقتصاد روستایی، شهرستان بناب

مقدمه و طرح مسأله

جوامع روستایی و کشاورزی، اولین جوامعی هستند که بیش‌ترین زیان را از آن متحمل می‌شوند (سلامت، ۱۳۸۰: ۹۷) به طوری که طی ده سال گذشته، خسارت ناشی از خشکسالی در بخش کشاورزی ایران، بیش از ۲۴۰ هزار میلیارد ریال گزارش شده است (وزارت جهاد کشاورزی، ۱۳۸۷). اقتصاد روستایی آتکای قابل توجهی به فعالیت‌های کشاورزی دارد، بنابراین شعاع تأثیر پدیده خشکسالی در مناطق روستایی، بیش از نقاط دیگر بوده و پیامدهای خشکسالی در این مناطق بیشتر از مناطق شهری است؛ چراکه یکی از منابع اصلی تأمین غذای خانوارهای روستایی، روش خود مصرفی تولیدات زراعی، باغی و دامی است (صالح و مختاری، ۱۳۸۶: ۱۰۵). خشکسالی می‌تواند آثار اقتصادی اجتماعی را در بخش کشاورزی و روستا که کانون تولید هستند، به همراه داشته باشد. یکی از مهم‌ترین آثار خشکسالی بر بخش کشاورزی، کاهش عملکرد محصولات کشاورزی و در پی آن، کاهش تولید است. بنابراین،